

[4206] – 103

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Semester – I) Examination, 2012
PHILOSOPHY (Optional Paper)
PH 103 : Plato (2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- Instructions:** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words : **20**

a) State the doctrine of knowledge as recollection. Discuss the philosophical significance of it.

OR

b) State and examine the definition of knowledge as true belief.

2. Answer in **500** words : **20**

a) "All is one. Being cannot be many". Discuss Plato's response to this view.

OR

b) Elaborately explain the philosophical significance of the allegory of cave.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

a) State the difficulties that Plato points out with reference to the question, 'Can virtue be taught' ?

b) Critically examine Protagoras' doctrine, 'Man is the measure of everything'.

c) Explain the relation between ideas and particulars.

d) What according to Plato is the function of philosophy ? Discuss in the light of the dialogue, Republic.

P.T.O.

4. Write notes on **any four** of the following in **100 words each** :

20

- a) Road to Larrisa
- b) Nature of things with reference to motion and rest
- c) Parmenides' philosophy
- d) Analogy of Line
- e) Ideal State
- f) Philosophical approach of Sophists.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 ४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा.

२०

अ) ज्ञान म्हणजे अनुस्मरण हा सिद्धांत मांडा. त्याच्या तात्त्विक महत्त्वाची चर्चा करा.

किंवा

ब) ज्ञान म्हणजे सत्य मत ही व्याख्या सांगून तिचे परीक्षण करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा.

२०

अ) 'सर्व एक आहे. सत् अनेक असू शकत नाही'. या दृष्टिकोना वरील प्लेटोच्या प्रतिसादाची चर्चा करा.

किंवा

ब) गुहेच्या रूपकाचे तात्त्विक महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : २०

अ) 'सद्गुणाचे शिक्षण देता येईल का ?' या प्रश्नाच्या संदर्भात प्लेटोने उल्लेखिलेल्या अडचणी सांगा.

ब) 'मनुष्य हाच प्रत्येक गोष्टीचा मापदंड असतो'. या प्रोटोगोरसच्या सिद्धांताचे चिकित्सक परीक्षण करा.

क) कल्पना (आकार) आणि विशिष्टे यांतील संबंध स्पष्ट करा.

ड) प्लेटोच्या मतानुसार तत्वज्ञानाचे कार्य काय ? रिपब्लिक या संवादाला अनुसरून चर्चा करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) लॅरिसाकडे जाणारा मार्ग

ब) गती आणि स्थितिच्या संदर्भात वस्तूचे स्वरूप

क) पारमिनाईड्सचे तत्वज्ञान

ड) रेषेचा दृष्टांत

इ) आदर्श राज्य

फ) सोफिस्टांचा तात्त्विक दृष्टिकोण.

[4206] – 105

Seat No.	
-------------	--

M.A. Semester – I Examination, 2012
PHILOSOPHY (Optional Paper)
Saints of Maharashtra
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
a) State the major characteristics of Bhakti Movement. Bring out its socio-cultural impact.
OR
b) Explain elaborately Ramdas' views on Jnana and Ajnana.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
a) Discuss in detail Jnaneshvara's concepts of Jagat and Jiva.
OR
b) Write an essay on Tukaram's view of Ishvara and Bhakti.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
a) State Chakradhar's views on Pramanas.
b) Explain Jnaneshvara's concept of Sabda.
c) State Tukaram's views on Vedic and Upanisadic philosophy.
d) Discuss Ramdasa's views on Prapanca and Paramartha.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
a) Chakradhara's concept of Acardharma.
b) The role of Karma with regard to liberation (Jnaneshvara).
c) The concept of Santa (Tukaram).
d) Fourfold Mukti (Ramdas).
e) Ramdasa's social philosophy.
f) Jnaneshvara's concept of Ajnana.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- अ) भक्ती चळवळीचे प्रमुख गुण विशेष सांगा. तिचा सामाजिक सांस्कृतिक परिणाम विशद करा.
- किंवा
- ब) रामदासांचे ज्ञान आणि अज्ञाना विषयीचे विचार विस्ताराने स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
- अ) ज्ञानेश्वरांच्या जगत् आणि जीवचा संकल्पनांची सविस्तर चर्चा करा.
- किंवा
- ब) तुकारामांच्या ईश्वर आणि भक्ती विषयक दृष्टिकोनावर निबंध लिहा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : २०
- अ) चक्रधरांचे प्रमाणविषयीचे विचार सांगा.
- ब) ज्ञानेश्वरांची सद्द ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) वैदिक आणि उपनिषदांतील तत्त्वज्ञानावरील तुकारामांचे विचार सांगा.
- ड) रामदासांच्या प्रपंच आणि परमार्थावरील विचारांची चर्चा करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
- अ) चक्रधरांची आचारधर्म संकल्पना
- ब) मोक्षाच्या संदर्भात कर्माचे कार्य (ज्ञानेश्वर)
- क) संत संकल्पना (तुकाराम)
- ड) चतुर्विध मुक्ती (रामदास)
- इ) रामदासांचे सामाजिक तत्त्वज्ञाने
- फ) ज्ञानेश्वरांची अज्ञान संकल्पना.

[4206] – 107

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH : 106 : Analytical Philosophy (Early Phase)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) *Attempt **all** questions.*
2) *Figures to the **right** indicate **full** marks.*
3) ***All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
- a) Explain in details philosophical background of analytical philosophy.
- OR
- b) Write an essay on Moore's views about common sense.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
- a) Discuss critically relationship between language and world, according to Tractatus.
- OR
- b) Explain in details 'Systematically misleading expressions' with reference to Ryle.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
- i) Explain Frege's notion of 'Function and Argument'.
- ii) Discuss Moore's views about idealism
- iii) What is Fact ? With reference to Wittgenstein, explain fully.
- iv) Explain the relation between philosophy and ordinary language.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** (in **100 words each**)

20

- i) Sense and reference
- ii) Moore's method of analysis
- iii) Principle of verification
- iv) Strawson's views on 'on Referring'
- v) Objects are simple
- vi) Elimination of metaphysics.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) सर्व प्रश्न समान गुण आहेत.
 ४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या :

२०

अ) विश्लेषणवादी तत्वज्ञानाची तात्वीक पार्श्वभूमी सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) मुरचे सामान्य बुद्धी बाबतचे मत यावर निबंध लिहा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या :

२०

अ) भाषा आणि जग या मधील संबंध ट्रॅक्टेटस् च्या मते काय आहे याचे चिकित्सक विवेचन करा.

किंवा

ब) 'प्रणाली बद्ध अविष्काराची फसगत' राईच्या संदर्भात सविस्तर स्पष्ट करा.

३. प्रत्येकी २५० शब्दांत कोणत्याही दोनांची उत्तरे द्या : २०
- १) फ्रेगेची 'कार्य आणि युक्तिवाद' संकल्पना स्पष्ट करा.
  - २) मुरची चिद्वाद बाबतची मते चर्चा करा.
  - ३) वस्तु-तथ्य म्हणजे काय ? विट्गेन्स्टाइनच्या संदर्भात सविस्तर स्पष्ट करा.
  - ४) तत्त्वज्ञान आणि सामान्य भाषा यातील संबंध स्पष्ट करा.
४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही चारांवर टीपा द्या : २०
- १) अर्थ आणि संदर्भ
  - २) मुर ची विश्लेषणवादी पद्धती
  - ३) निकषणाची तत्त्वे
  - ४) स्ट्रॉसन ची 'उल्लेख्य' वरील मते
  - ५) सामान्य वस्तु
  - ६) सत्ताशास्त्रीय निष्कासन.
-

[4206] – 110

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH : 104 : Buddhism
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks :80

- N.B. :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
  - a) Discuss whether Buddhism is an off-shoot of Vedic-tradition ?
OR
  - b) State and discuss the nature of four noble truths.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
  - a) Elaborate Aṣṭāṅgika-mārga.
OR
  - b) Analyse the nature of Śūnyavāda.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
  - i) What is the role of Śraddhā (faith) in Buddhism ? Explain.
  - ii) Explain the kinds of Duḥkha according to Buddhism.
  - iii) Discuss the steps of Satipatthāna.
  - iv) Discuss the nature of Anityatā.
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**
  - i) Vaibhāṣika.
  - ii) Sopadhiśeṣa-Nirvāṇa
  - iii) Avyākṛita-praśṅga.
  - iv) Ten Kuśala-Karmas.
  - v) Pratitya-samutpāda.
  - vi) Pudgala-nairātmya.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

३) सर्व प्रश्नांना समान गुण.

१. कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) बौद्ध दर्शन ही वैदिक परंपरेची उपशाखा आहे असे म्हणता येईल का ? चर्चा करा.
- किंवा
- ब) चार आर्यसत्ये सांगून त्यांची चर्चा करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) अष्टांगिक मार्ग विशद करा.
- किंवा
- ब) शून्यवादाच्या स्वरूपाचे विश्लेषण करा.
३. कोणत्याही दोहोंचे प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- १) बौद्ध दर्शनामध्ये श्रद्धेचे स्थान काय आहे ? स्पष्ट करा.
- २) दुःखाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ३) सतीपट्टानाच्या पायऱ्यांची चर्चा करा.
- ४) अनित्यतेच्या स्वरूपाची चर्चा करा.
४. कोणत्याही चार वर १०० शब्दांत टीप लिहा. २०
- १) वैभाषिक.
- २) सोपधिशेष - निर्वाण.
- ३) आव्याकृत प्रश्न.
- ४) दश कुशलकर्म.
- ५) प्रतीत्यसमुत्पाद.
- ६) पुद्गल - नैरात्म्य.

[4206] – 202

Seat
No.

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Compulsory Paper : PH 202 : Problems in Indian Metaphysics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
- a) State and discuss *Sāṃkhya* conception of *Sat*.
- OR
- b) Elaborate Buddhist doctrine of *Anātmā*.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
- a) Explain the nature of world according to Rāmānuja.
- OR
- b) Analyse the doctrine of Vivarta-vāda.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
- i) Discuss the definition of *Sat* according to Umāswāti.
- ii) State Cārvāka views on *Ātman*.
- iii) Bring out the nature of *Atoms* according to *Nyāya-Vaiśeṣika* tradition
- iv) Explain *Pratītya-Samutpāda*vāda.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** (in **100 words each**).

20

- i) Definition of *Padārtha* according to *Prasāstapāda*.
- ii) Role of mind according to *Yoga-sāstra* of Patañjali.
- iii) Status of *Jīva* in the *Vyavahārika-sat* according to Śaṅkara.
- iv) Classification of causes according to *Nyāya*.
- v) *Satkāryavāda*
- vi) Arguments for the existence of God.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
 २) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवतात.
 ३) सर्व प्रश्नांना समान गुण.

१. कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा.

२०

अ) सांख्यमतानुसार सत् संकल्पना सांगून तिची चर्चा करा.

किंवा

ब) बौद्धांचा अनात्मता सिद्धांत विशद करा.

२. कोणत्याही एका प्रश्नांचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा.

२०

अ) रामानुजांच्या मतानुसार जगाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

ब) विवर्तवाद सिद्धांताचे विश्लेषण करा.

३. कोणत्याही दोहोंचे प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तर लिहा. २०
- १) उमास्वातीच्या मतानुसार सत्ची व्याख्या सांगून तिची चर्चा करा.
  - २) चार्वाकांची आत्मा-विषयक मते सांगा.
  - ३) न्याय-वैशेषिक परंपरेनुसार अणुचे स्वरूप सांगा.
  - ४) प्रतीत्यसमुत्पादवाद स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चार वर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीप लिहा. २०
- १) प्रशस्तपाद यांच्या मते पदार्थाची व्याख्या.
  - २) पतंजलिच्या योगशास्त्रानुसार मनाचे कार्य.
  - ३) शंकर मतानुसार व्यावहारिक सत्यातील जीवाचे स्थान.
  - ४) न्याय मतानुसार कारणांचे वर्गीकरण.
  - ५) सत्कार्यवाद.
  - ६) नैयायिकांचे ईश्वराच्या अस्तित्वाच्या संदर्भातील युक्तिवाद.

[4206] – 204

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
(Optional Paper) PH:204 : Advaita Vedanta
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figure in the **right** indicates **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
  - a) What are the states of experience ? Elaborate.
  - b) What is the nature of dialectical method of Gaudapāda ? Explain.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
  - a) What is the nature of Dharmajñānāsā and Brahmajñānāsā ? Explain.
  - b) Is Shankara's criticism on Kṣanabhangavāda acceptable ? Discuss.
3. Answer **any two** in **250** words : **20**
  - a) What is the nature of Prājñā ?
  - b) What is the nature of Ajātivāda ?
  - c) What are the kinds of reality according to Shankara ?
  - d) What is the nature of Shankara's criticism on Sāṅkhya ?
4. Answer **any four** in **100** words : **20**
  - a) Nature of Vaithathya
  - b) Shankara's concept of Moksha
  - c) Nature of Omkar
  - d) Shankara's concept of Jīva
  - e) Turiya as non-dual reality
  - f) Shankara's criticism on Vaisheshika.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 4) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी एकाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
 अ) अनुभावाच्या कोणकोणत्या अवस्था आहेत ? विशद करा.
 ब) गौडपादांच्या द्वंद्वात्मक पद्धतीचे स्वरूप काय ? स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी एकाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
 अ) धर्मजिज्ञासा आणि ब्रम्हजिज्ञासा यांचे स्वरूप काय ? स्पष्ट करा.
 ब) शंकराचार्यांनी क्षणभंगवादावर केलेली टीका मान्य होण्याजोगी आहे का ? चर्चा करा.
3. खालीलपैकी दोहोंचे 250 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
 अ) प्राज्ञचे स्वरूप काय आहे ?
 ब) अजातिवादाचे स्वरूप काय आहे ?
 क) शंकराचार्यांच्या मते सत्तेचे प्रकार किती ?
 ड) शंकराचार्यांनी सांख्यांवर केलेल्या टीकेचे स्वरूप काय आहे ? चर्चा करा.
4. खालीलपैकी चारांची 100 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
 अ) वैतथ्याचे स्वरूप सांगा
 ब) शंकराचार्यांची मोक्षविषयक संकल्पना
 क) ओंकाराचे स्वरूप
 ड) शंकराचार्यांची जीवविषयक संकल्पना
 इ) तुरीय एक अद्वैत सत्ता
 फ) शंकराचार्यांची वैशेषिकांवरची टीका.

[4206] – 207

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
(Optional Paper) PH 207 : Early Wittgenstein
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
- a) Explain in details Frege's notion of Sense and Reference.
- OR
- b) Discuss critically Picture theory of meaning.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
- a) Explain Wittgenstein's response to solipsism.
- OR
- b) Write an essay on 'Essence v/s Family resemblance'.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
- i) What is according to Russell's logical atomism ? Discuss.
- ii) Discuss saying v/s showing dichotomy with reference to Tractatus.
- iii) Explain in details the status of the metaphysical-self with reference to Tractatus.
- iv) Write note on 'words as tools'.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** (in **100 words each**).

20

- i) Russell's rejection of traditional logic.
- ii) Truth-functional theory.
- iii) Distinction between science and philosophy according to Wittgenstein.
- iv) 'Word-Object correlation'.
- v) Frege's notion of 'Function'.
- vi) Wittgenstein's views about sense and nonsense.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या.

२०

अ) फ्रेगेची अर्थ आणि संदर्भ याबाबतची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) चित्रांची अर्थ विषयक उपपत्तीचे चिकित्सक विवेचन करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या.

२०

अ) विट्गोन्स्टाइन ने अहंकेंद्रवादाला दिलेली प्रतिक्रिया स्पष्ट करा.

किंवा

ब) 'सारतत्त्ववाद विरुद्ध कुलसाम्य' यावर निबंध लिहा.

३. प्रत्येकी २०० शब्दांत कोणत्याही दोनांची उत्तरे द्या. २०

- १) रसेलच्या मते तार्कीक अनुवाद काय आहे ? चर्चा करा.
- २) सांगणे-दाखवणे यातील द्विधा विभाजन ट्रॅक्टेटस् च्या संदर्भात चर्चा करा.
- ३) सत्ताशास्त्रीय-स्व चा दर्जा ट्रॅक्टेटस् च्या संदर्भात सविस्तर स्पष्ट करा.
- ४) 'शब्द जणू साधन' यावर टीप लिहा.

४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही चारांवर टीपा द्या. २०

- १) रसेलने नाकारलेले पारंपारिक तर्कशास्त्र.
- २) सत्यता फलन उपपत्ति.
- ३) विट्गेन्स्टाइन च्या मते विज्ञान आणि तत्वज्ञान यातील फरक.
- ४) 'शब्द-वस्तु यातील संबंध'.
- ५) फ्रेगेची कार्य संकल्पना.
- ६) विट्गेन्स्टाइनच्या मते अर्थ व अर्थहीनता.

[4206] – 301

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PHILOSOPHY
PH 301 : Compulsory Paper : Ethics and Metaethics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *Attempt all questions.*

2) *All questions carry equal marks.*

- I 1. Answer **any one** of the following questions in **500** words. **20**
- a) Give an exposition of Aristotle's view on the relation between virtue and happiness.
- b) Critically examine Mill's utilitarianism.
2. Answer **any one** of the following questions in **500** words. **20**
- a) State and examine Singer's views regarding animal rights.
- b) Discuss in detail Searle's views about the 'is-ought' controversy.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **20**
- a) State and discuss Anscombe's criticism of modern moral philosophy.
- b) Explain Kant's theory of moral law.
- c) Examine Rolston's views regarding the values and duties to the natural world.
- d) State and explain Ayer's emotivism.
4. Write notes on **any four** of the following in **100** words **each**. **20**
- a) Mac Intyre's views on virtue ethics
- b) Ross on Prima Facie obligation
- c) Okin's view of genderless family.
- d) Moore on the indefinability of Good
- e) Feminist ethics of care
- f) Prescriptivism.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. २०
- अ) सद्गुण आणि आनंद यांतील संबंधाबाबतचा ऑरिस्टॉटलचा - दृष्टिकोन - विशद करा.
- ब) मिलच्या उपयुक्ततावादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
२. खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. २०
- अ) प्राणी हक्काबाबतचे सिंगरचे विचार सांगून त्यांचे परीक्षण करा.
- ब) 'आहे-असावे' या वादाबाबतच्या सर्लच्या विचारांची सविस्तर चर्चा करा.
३. खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा. २०
- अ) आधुनिक -नैतिक तत्त्वज्ञानाची - अँस्कोम्बने केलेली चिकित्सा - सांगून तिचे परीक्षण करा.
- ब) कांटची नैतिक- नियमाची उपपत्ती स्पष्ट करा.
- क) नैसर्गिक विश्वाप्रती असलेल्या मूल्य आणि कर्तव्या बाबतच्या रोल्स्टन - यांच्या विचारांचे परीक्षण करा.
- ड) एअरचा भावना वाद सांगा आणि स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा . २०
- अ) मॅक्निटायर यांचे सद्गुणनीतीमीमांसेबाबतचे विचार.
- ब) प्रथम दर्शनी कर्तव्यांबाबत रॉसचे विचार
- क) लिंगभाव विरहीत कुटुंबया बाबतचा ओकिनचा दृष्टिकोन
- ड) 'चांगले/शिव'च्या आधारव्येयते बाबत मूरच्या दृष्टिकोन
- इ) स्त्रीवादी 'आस्थ आधारित नीतीमीमांस
- फ) आदेशवाद.

[4206] – 101

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Compulsory Paper – PH : 101 – Problems in Western Metaphysics
(2008 Pattern)

Time : 3Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figure in the **right** indicates **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
  - a) What is the concept of Being and Becoming ? Explain.
  - b) What is the nature and kinds of realism ? Explain.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
  - a) What is the concept of Aristotle's concept of substance ? Elaborate.
  - b) What is the nature of Hume's concept of causation ? Discuss.
3. Answer **any two** in **250** words : **20**
  - a) What is the no-soul theory of Hume ? Discuss.
  - b) What is the nature of family resemblance ? Discuss.
  - c) What is Locke's concept of substance ? Explain.
  - d) What is Spinoza's concept of substance ? Explain.
4. Answer **any four** in **100** words. **20**
  - a) Heraclitus on becoming.
  - b) Salient features of nominalism.
  - c) Descartes' dualism.
  - d) Berkley on substance.
  - e) Zeno's paradoxes.
  - f) Aristotle's kinds of causes.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवावेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.

3) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

4) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी एकाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
  - अ) 'असतेपण' आणि 'भव' या संकल्पना काय आहेत ? स्पष्ट करा.
  - ब) वास्तववादाचे स्वरूप व प्रकार कोणते ? स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी एकाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
  - अ) ऑरिस्टॉटलच्या 'द्रव्य' संकल्पनेचे स्वरूप काय ? विशद करा.
  - ब) ह्यूम यांच्या कारणवादाच्या उपपत्तीचे स्वरूप काय ? चर्चा करा.
3. खालीलपैकी दोहोंचे 250 शब्दांत उत्तर लिहा : 20
  - अ) ह्यूम यांच्या अनात्माविषयक उपपत्तीचे स्वरूप काय ? चर्चा करा.
  - ब) कुटुंबसादृश्याचे स्वरूप काय ? चर्चा करा.
  - क) लॉक यांची द्रव्याची संकल्पना काय आहे ? स्पष्ट करा.
  - ड) स्पिनोझा यांची द्रव्याची संकल्पना काय आहे ? स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी चारांचे 100 शब्दांत उत्तर लिहा. 20
  - अ) हिराक्लिटसचे भवविषयक विचार.
  - ब) नाममात्रवादाची वैशिष्ट्ये.
  - क) देकार्त यांनी सांगितलेला द्वैतवाद.
  - ड) बर्कले यांची द्रव्याची संकल्पना.
  - ई) झिनो यांनी सांगितलेले विरोधाभास.
  - फ) ऑरिस्टॉटल यांनी सांगितलेले कारणांचे प्रकार.

[4206] – 106

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – I&II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH-105 : Traditional and Propositional Logic
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B.:** i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.
iii) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words: **20**
- a) Discuss in detail the definition of Logic. Explain the scope of Logic.
- OR
- b) What is mediate inference ? Explain the types of mediate inference.
2. Answer in **500** words: **20**
- a) What is the nature of decision procedures ? Explain truth-tree as a decision procedure.
- OR
- b) What is meant by the formal proof of validity ? Explain the nature of conditional proof of validity.
3. Write on **any two** in **250** words **each**: **20**
- i) Explain nature, structure and classification of the propositions.
- ii) What is Syllogism ? Explain any one rule of Syllogism.
- iii) What are the limitations of truth-table as a decision procedure ?
- iv) Explain how the invalidity of an invalid argument is demonstrated.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** in **100** words **each**: 20
- i) Immediate Inference
  - ii) Figures and Moods
  - iii) Truth and Validity
  - iv) Invalidity of an argument
  - v) Square of opposition of propositions
  - vi) Conversion.

मराठी रूपांतर

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) तर्कशास्त्राच्या व्याख्येची सविस्तर चर्चा करा. तर्कशास्त्राचे उपयोजन स्पष्ट करा.
- किंवा**
- ब) व्यवहित अनुमान म्हणजे काय ? व्यवहित अनुमानाचे प्रकार स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) निर्णय पद्धतीचे स्वरूप काय असते ? सत्यता वृक्ष एक निर्णय पद्धती कशी आहे ते स्पष्ट करा.
- किंवा**
- ब) वैधतेची आकरिक सिद्धता म्हणजे काय ? वैधतेच्या सोपाधिक सिद्धतेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोहोंचे २५० शब्दात उत्तर लिहा. २०
- १) विधानांचे स्वरूप, रचना आणि वर्गीकरण स्पष्ट करा.
  - २) संविधान अनुमान म्हणजे काय ? संविधान अनुमानाचा कोणताही एक नियम स्पष्ट करा.
  - ३) सत्यता कोष्टक एक निर्णय पद्धती म्हणून तिच्या काय मर्यादा आहेत त्या स्पष्ट करा.
  - ४) अवैध युक्तीवादाची अवैधता कशी दाखविली जाते ते स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही चार वर १०० शब्दांत टीप लिहा.

२०

१) अव्यवहित अनुमान.

२) संविधानाचे आकार आणि प्रकार.

३) सत्यता आणि वैधता.

४) युक्तीवादाची अवैधता.

५) विधानविरोध चौरस.

६) प्रतिवर्तन.

[4206] – 109

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – I) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH-107 : Sāṃkhya
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.
iii) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words : **20**
a) Explain, how philosophy of early Sāṃkhya appears in Gītā.
OR
b) Discuss the Sāṃkhya theory of Triguna.
2. Answer in **500** words : **20**
a) Explain the eight forms of Buddhi.
OR
b) Discuss how Sāṃkhya is related to Vedānta.
3. Write on **any two** in **250** words **each** : **20**
i) Explain the solutions provided by Sāṃkhya on the problem of Duḥkha.
ii) Explain the difference between Vyakta and Avyakta.
iii) What is the relation between Prakṛti and Puruṣa ?
iv) Explain the Sāṃkhya notion of Kaivalya.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
i) Sāṃkhya as found in Carakasamhitā.
ii) Theory of causation
iii) Antaḥkaraṇa
iv) Kevalajñāni
v) Sāṃkhya and Yoga relation
vi) Sāṃkhya as atheist.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- अ) सांख्यांचे तत्त्वज्ञान गीतेमध्ये कसे आले आहे ते स्पष्ट करा.
- किंवा
- ब) सांख्यांच्या त्रिगुण उपपत्तीची चर्चा करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) बुद्धीचे आठ प्रकार स्पष्ट करा.
- किंवा
- ब) सांख्य वेदांताशी कसे संबंधीत आहे याची चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोहोंचे २५० शब्दात उत्तर लिहा : २०
- १) सांख्यांनी दुःखाच्या समस्येवर दिलेल्या उपायांचे स्पष्टीकरण करा.
- २) व्यक्त आणि अव्यक्त यातील भेद स्पष्ट करा.
- ३) प्रकृती आणि पुरुष यांमधील संबंध काय आहे ते स्पष्ट करा.
- ४) सांख्याची 'कैवल्य' संकल्पना स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चारवर १०० शब्दांत टीप लिहा : २०
- १) चरकसंहितेत निदर्शनात येणारे सांख्य.
- २) कारण उपपत्ती.
- ३) आंतःकरण.
- ४) केवल ज्ञानी.
- ५) सांख्य आणि योग यातील संबंध.
- ६) निरीश्वरवादी सांख्य.

[4206] – 201

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Compulsory Paper – PH : 201 – Problems in Western Epistemology
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
a) Explain fully nature and definition of knowledge with reference to Plato.
OR
b) Discuss critically correspondence as a theory of truth.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
a) Explain in detail direct realism with reference to the problem of perception.
OR
b) Elaborate use theory of meaning.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
i) Explain Gettier problem and responses to it.
ii) What is Pragmatic theory of truth ? Explain.
iii) Discuss critically Kantian approach to knowledge.
iv) Explain the denotative theory of meaning with suitable example.
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**
i) Scepticism
ii) Coherence theory of truth
iii) Representative realism
iv) Wittgenstein's views about meaning
v) Phenomenalism
vi) Synthetic a-priori.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०
अ) ज्ञानाचे स्वरूप आणि व्याख्या प्लेटोच्या संदर्भात सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
ब) सत्याच्या अन्वय उपपत्तीचे जिकित्सक विवेचन करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०
अ) प्रत्यक्षाची समस्या वास्तववादाच्या संदर्भात सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
ब) अर्थाची वापराविषयीची उपपत्ती स्पष्ट करा.
३. प्रत्येकी २५० शब्दांत कोणत्याही दोनांची उत्तरे द्या. २०
१) गेटीअर ची समस्या आणि त्या वरील प्रतिक्रिया स्पष्ट करा.
२) सत्याची फलतः प्रामाण्यवादी उपपत्ती म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.
३) कान्टचा ज्ञानाकडे पाहण्याचा दृष्टिकोणाचे चिकित्सक चर्चा करा.
४) अर्थाची वस्त्वर्थ विषयक उपपत्ती योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.
४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही चारांवर टीपा द्या. २०
१) संशयवाद
२) अर्थाची सुसंवाद उपपत्ती
३) प्रातिनिधिक वास्तववाद
४) विद्गेन्स्टाइनचे अर्थ विषयक विचार
५) मानस घटनावाद
६) अनुभवपूर्व संश्लेषण.

[4206] – 203

Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
(Optional Paper) PH-203 : Descartes
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to **right** indicate **full** marks.
iii) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words : **20**
- a) Why Descartes is called as a father of modern Philosophy ?
OR
- b) Discuss how Descartes' philosophy ultimately leads to primacy of the subject ?
2. Answer in **500** words : **20**
- a) Critically evaluate Descartes arguments for the existence of God.
OR
- b) Explain the notion of substance according to Descartes.
3. Write on **any two** in **250** words each : **20**
- i) Discuss how Descartes brought about the epistemological shift ?
ii) Explain which are two qualities of knowledge (ideas) according to Descartes ?
iii) Evaluate Descartes view on perception.
iv) Distinguish between corporeal and incorporeal substance.
4. Write short notes on **any four** in **100** words each : **20**
- i) Descartes' rationalism
ii) Doctrine of innate ideas
iii) Natural light of reason
iv) Descartes' dualism
v) Descartes' scientific method
vi) Any one rule for the direction of mind.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- अ) देकार्तला आधुनिक तत्वज्ञानाचे जनक असे का म्हणतात ?
किंवा
- ब) देकार्तचे तत्वज्ञान ज्ञात्याला प्राधान्य कसे देते याची चर्चा करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) ईश्वरांच्या अस्तित्वाविषयीच्या देकार्तच्या युक्तीवादांचे चिकित्सक मुल्यमापन करा.
किंवा
- ब) देकार्तची सद्वस्तुविषयक संकल्पना स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोहोंचे २५० शब्दात उत्तर लिहा. २०
- १) देकार्तने ज्ञानमीमांसीय परिवर्तन कसे घडविले याची चर्चा करा.
२) देकार्तच्या मतानुसार ज्ञानाचे दोन गुणधर्म कोणते ते स्पष्ट करा.
३) देकार्तच्या मताप्रमाणे प्रत्यक्ष ज्ञानाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
४) बदलणाऱ्या व नबदलणाऱ्या सद्वस्तू यांच्यातील भेद स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चारवर १०० शब्दांत टीप लिहा. २०
- १) देकार्तचा बुद्धीवाद
२) आंतरीक संकल्पना (innate idea) सिद्धांत
३) तर्काचा नैसर्गिक प्रकाश
४) देकार्तचा द्वैतवाद
५) देकार्तची वैज्ञानिक पद्धती
६) मनाला दिशा देणारा कोणताही एक नियम.

[4206] – 205

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH – 205 : Gandhian Philosophy
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
  - a) Explain the notion of Equality of all religions (Sarvadharm-Samabhava).
OR
  - b) Discuss critically Gandhiji's views on ideal society.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
  - a) Explain doctrine of Satyagraha with reference to Civil Disobedience.
OR
  - b) Elaborate Gandhiji's concept of Trusteeship.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
  - i) What is the relation between Truth and God according to Gandhiji ? Explain.
  - ii) Explain the status and role of women according to Gandhiji.
  - iii) Discuss critically the doctrine of swaraj.
  - iv) Write an essay on "The doctrine of Swadeshi".
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**
  - i) *Anasaktiyoga*
  - ii) Gandhiji's approach to Varna, jati and untouchability
  - iii) Gandhiji's political ideal
  - iv) Gandhiji's views about education
  - v) Tilak-Gandhi controversy on interpretation of *Bhagavat-Gita*
  - vi) Togare-Gandhi controversy on nationalism and modernity.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०
अ) सर्व धर्म समानता (सर्वधर्म-समभाव) ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
ब) गांधीजीचे आदर्श समाजबाबतची मताचे चिकित्सक विवेचन करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०
अ) सत्याग्रह सिद्धांत सविनय कायदेभंगाच्या संदर्भात स्पष्ट करा.
किंवा
ब) गांधीजीची विश्वस्त संकल्पना स्पष्ट करा.
३. प्रत्येकी २०० शब्दांत कोणत्याही दोनांची उत्तरे द्या. २०
१) ईश्वर व सत्य यामध्ये गांधीजीच्या मते काय संबंध आहे ? स्पष्ट करा.
२) स्त्रीयांचा दर्जा व भूमिका गांधीच्या मते, स्पष्ट करा.
३) स्वराज्य सिद्धांताचा चिकित्सक विवेचन करा.
४) 'स्वदेशी सिद्धांत' वर निबंध लिहा.
४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही चारांवर टीपा द्या. २०
१) अनासक्तीयोग.
२) वर्ण, जाति व अस्पृश्यता याकडे गांधीजीचा पाहण्याचा दृष्टीकोन.
३) गांधीजीची राजकीय आदर्श.
४) गांधीजीचे शिक्षणाबाबतची मते.
५) भगवद् गीतेच्या अर्थ निर्धारणाबाबत टिळक - गांधी यांच्यातील विवाद.
६) राष्ट्रीयता व आधुनिकता याबाबत टागोर - गांधी यांच्यातील विवाद.

[4206] – 206

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : Predicate Logic, Relational Logic and Axiomatics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** : **20**

A) Explain in details Modern Square of opposition with suitable examples.

OR

B) Prove the invalidity of the following arguments (**any two**) :

- a) All astronauts are brave. Jim is brave. Therefore, Jim is an astronaut.
b) No kittens are large. Some mammals are large. Therefore, no kittens are mammals.
c) All novelists are observant. Some poets are not observant. Therefore, no novelists are poets.

2. Answer **any one** : **20**

A) Explain in details preliminary requirements for axiomatic PM system.

OR

B) Prove the following theorems of the PM system using the following axioms.

- Axioms : I) $(p \vee p) \supset p$
II) $(q \supset (p \vee q))$
III) $(p \vee q) \supset (q \vee p)$
IV) $(p \vee (q \vee r)) \supset (q \vee (p \vee r))$
V) $(q \supset r) \supset ((p \vee q) \supset (p \vee r))$

P.T.O.

- Theorems :
- i) $(p \supset \sim p) \supset \sim p$
  - ii) $(p \supset (q \supset r)) \supset (q \supset (p \supset r))$
  - iii) $\sim \sim p \supset p$
  - iv) $(q \supset (p \supset q))$

3. Answer **any two** :

20

- i) Symbolize each of the following propositions
  - a) God exists
  - b) All Human beings are mortal
  - c) No pens are yellow
  - d) All horses are animals
  - e) Some educators are gamblers.
- ii) Explain what is a multiply general proposition with suitable examples.
- iii) Explain Completeness as a characteristic of an axiomatic system.
- iv) Prove **any two** theorems of Rosers system, using following axioms.

- Axioms :
- 1) $P \supset (PP)$
  - 2) $(PQ) \supset P$
  - 3) $(P \supset Q) \supset [\sim(QR) \supset \sim(RP)]$
- $R_1, P, P \supset Q, \vdash Q$
- $DR, P \supset Q, Q \supset R \vdash \sim(\sim RP)$

- Theorems :
- 1) $\vdash \sim \sim P \supset P$
  - 2) $\vdash \sim(QR) \supset (R \supset \sim Q)$
  - 3) $\vdash R \supset \sim \sim R$

4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) :

20

- i) Propositional function
- ii) Definite description
- iii) Primitive symbols
- iv) Well formed formula
- v) Theorem
- vi) Rule of detachment.

[4206] – 208

Seat
No.

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : Nyaya Epistemology and Logic
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in detail **any one** of the following **(500 words)** : **20**
  - a) Explain the nature of Pramā and bring out its difference from Apramā.
  - b) Explain the nature of Vyāpti and bring out its kinds.
2. Answer in detail **any one** of the following **(500 words)** : **20**
  - a) Explain the nature of Hetvābhāsa and bring out its kinds.
  - b) Explain the nature of Śabdabodha.
3. Write essays on **any two** of the following **(250 words)** : **20**
  - a) Anubhava
  - b) Dṛṣṭānta
  - c) Upamāna
  - d) Śaktivāda
4. Write notes on **any four** of the following **(100 words)**: **20**
  - a) Kinds of Hetu
  - b) Karana
  - c) Vyapāra
  - d) Anuyogitā
  - e) Sapakṣa
  - f) Kinds of Abhāva

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. पुढीलपैकी एकाचे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
अ) प्रमा म्हणजे काय ते स्पष्ट करा आणि अप्रमापासून तिचा भेद सांगा.
ब) व्याप्तिके स्वरूप स्पष्ट करून प्रकार सांगा.
२. पुढीलपैकी एकाचे ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
अ) हेत्वाभासाचे स्वरूप स्पष्ट करून त्याचे प्रकार सांगा.
ब) शब्द बोधाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
३. पुढीलपैकी दोहोंवर प्रत्येकी २५० शब्दांत निबंध लिहा. २०
अ) अनुभव
ब) दृष्टांत
क) उपमान
ड) शक्तिवाद
४. पुढीलपैकी चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा. २०
अ) हेतुचे प्रकार
ब) करण
क) व्यापार
ड) अनुयोगिता
इ) सपक्ष
फ) आभावाचे प्रकार.

[4206] – 209

Seat
No.

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
(Optional Paper) : Mahayana Buddhism (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in detail **any one** of the following **(500 words)** : **20**
  - a) Bring out the similarities and contrasts between Hinayana and Mahayana.
  - b) Explain the nature and kinds of Vijnana.
2. Answer in detail **any one** of the following **(500 words)** : **20**
  - a) Explain the nature of Prajaparamita and bring out its kinds.
  - b) Explain the nature of ritualism and yogic practices in Vajrayana Buddhism.
3. Write essays on **any two** of the following **(250 words)** : **20**
  - a) Bodhisattva ideal
  - b) Trisvabhavavada
  - c) Svatantrika Approach
  - d) Sahajayana
4. Write notes on **any four** of the following **(100 words)** : **20**
  - a) Status of women in Vajrayana
  - b) Paramitayana
  - c) Sunyata
  - d) Citradvaitavada
  - e) Sanatana
  - f) Citta-Bhumi

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. पुढीलपैकी एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) महायान आणि हीनयान यांच्यातील साम्य-भेद स्पष्ट करा.
ब) विज्ञानाचे स्वरूप व प्रकार स्पष्ट करा.
२. पुढीलपैकी एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) प्रज्ञापारमिताचे स्वरूप सांगून प्रकार सांगा.
ब) वज्रयान बौद्ध धर्मातील कर्मकांड आणि योग आचाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.
३. पुढीलपैकी दोघांवर प्रत्येक २५० शब्दांत निबंध लिहा. २०
अ) बोधिसत्व
ब) त्रिस्वभाववाद
क) स्वातंत्रिक दृष्टिकोन
ड) सहजयान
४. पुढीलपैकी चारांवर प्रत्येक १०० शब्दांत टीपा लिहा. २०
अ) वज्रयानपंथात स्त्रियांचे स्थान
ब) पारमितायान
क) शून्यता
ड) चित्राद्वैतवाद
इ) सनातन
फ) चित्तभूमी.

[4206] – 210

Seat
No.

M.A. (Semester – II) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH – 206 : Philosophy of Religion
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures in the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
  - a) What is the nature of religion and how does it differ from philosophy of religion ? Explain.
  - b) What is Freudian analysis of religion ? Elaborate.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
  - a) What is the nature of teleological argument for the existence of God ? Discuss.
  - b) What is the nature of Marxian critique of religion ? Discuss.
3. Answer **any two** in **250** words : **20**
  - a) What is the nature of universal dimension of religion ? Discuss.
  - b) What is the nature of mysticism ? Explain.
  - c) Is interreligious dialogue possible ? Discuss.
  - d) What is the doctrine of fatalism ? Explain.
4. Answer **any four** in **100** words : **20**
  - a) Social dimension of religion.
  - b) Nature of religious faith.
  - c) Problem of evil.
  - d) Doctrine of karma.
  - e) Nature of religious logic.
  - f) Relation between religion and morality.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
4) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी एकाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा. 20
अ) धर्माचे स्वरूप काय ? ते धर्माच्या तत्त्वज्ञानापासून कसे वेगळे आहे ? स्पष्ट करा.
ब) फ्राईडने धर्माचे विश्लेषण कसे केले आहे ? विशद करा.
2. खालीलपैकी एकाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा. 20
अ) ईश्वराच्या अस्तित्वाविषयीचा प्रयोजनवादी युक्तिवाद काय आहे ? चर्चा करा.
ब) मार्क्सने केलेल्या धर्माच्या चिकीत्सेचे स्वरूप काय ? चर्चा करा.
3. खालीलपैकी दोहोंचे 250 शब्दांत उत्तर लिहा. 20
अ) धर्माची सार्वत्रिक बाजू कोणती ? चर्चा करा.
ब) गुढवादाचे स्वरूप काय ? स्पष्ट करा.
क) आंतरधर्मीय संवाद शक्य आहे का ? चर्चा करा.
ड) दैववादाच्या सिध्दांताचे स्वरूप काय ? स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी चारांचे 100 शब्दांत उत्तर लिहा. 20
अ) धर्माची सामाजिक बाजू .
ब) धार्मिक श्रद्धेचे स्वरूप.
क) दूरिताची समस्या.
ड) कर्म सिद्धांत.
इ) धर्माच्या तर्कशास्त्राचे स्वरूप.
फ) धर्म आणि नीती यांच्यातील संबंध.

[4206] – 302

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Compulsory Paper : PH-302 : Indian Philosophies of Life
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) Attempt **all** questions.

2) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words. **20**
  - a) Discuss in detail Prof. Rajendra Prasad's view regarding the concept of Purushartha.
  - b) Elaborately explain the nature and importance of Sadharandharma.
2. Answer **any one** of the following in **500** words. **20**
  - a) Write an essay on Samkhya Darshana's view regarding suffering.
  - b) State and explain Arya Ashtangika Marga.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **20**
  - a) Discuss Jainism's view about Visheshadharmas.
  - b) Explain the concept of Sthitapradnya.
  - c) Explain the moksha-centric approach to purushartha.
  - d) Give an exposition of ashtanga-yoga.
4. Write notes on **any four** of the following in **100** words **each** : **20**
  - a) Rta.
  - b) Doctrine of Karma.
  - c) Jivanmukti.
  - d) Triratna.
  - e) Bhakti yoga.
  - f) Svadharma.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
अ) पुरुषार्थ संकल्पने बाबतच्या प्रा. राजेंद्र प्रसाद यांच्या दृष्टिकोनाची सविस्तर चर्चा करा.
ब) साधारणधर्माचे स्वरूप आणि महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
अ) दुःखा बाबतच्या सांख्य दर्शनाच्या दृष्टिकोनावर निबंध लिहा.
ब) आर्य अष्टांगिक मार्ग सांगा आणि स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : २०
अ) विशेष धर्माबाबतच्या जैन दृष्टिकोनाची चर्चा करा.
ब) स्थितप्रज्ञ ही संकल्पना स्पष्ट करा.
क) पुरुषार्था बाबतचा मोक्ष-केंद्री दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
ड) अष्टांगयोग विशद करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
अ) ऋत
ब) कर्मसिद्धांत
क) जीवन मुक्ती
ड) त्रिरत्न
इ) भक्तीयोग
फ) स्वधर्म.

[4206] – 303

Seat
No.

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PHILOSOPHY
PH 303 : Optional Paper : Aesthetics (Western and Indian)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words **any one** of the following : **20**
  - a) Elaborately explain the nature of aesthetic experience.
  - b) State and examine Plato's view of art as imitation.
2. Answer in **500** words **any one** of the following : **20**
  - a) Discuss in detail Bharata's theory of rasa.
  - b) State and explain Abhinavagupta's view of Sadharanikaran.
3. Answer **any two** of the following in **250** words each. **20**
  - a) Discuss different views on aesthetic attitude.
  - b) State the distinction between an art object and aesthetic object.
  - c) Explain the concept of bhava. State different types of bhavas.
  - d) Discuss the literary importance of the concept of Vakrokti.
4. Write notes on **any four** of the following in **100** words each : **20**
  - a) Sublime
  - b) Art as communication
  - c) Robust realism
  - d) Concept of Siddhis
  - e) Concept of riti
  - f) Rasa vighna

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
अ) सौंदर्यानुभवाचे स्वरूप विस्ताराने स्पष्ट करा.
ब) कला म्हणजे अनुकरण हा प्लेटोचा दृष्टिकोन सांगून त्याचे परीक्षण करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
अ) भरतांच्या रस उपपत्तीची सविस्तर चर्चा करा.
ब) अभिनव गुप्तांचा साधारणीकरणाबाबतचा दृष्टिकोन सांगून तो स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : २०
अ) सौंदर्यवृत्ती विषयीच्या विविध दृष्टिकोनांची चर्चा करा.
ब) कलावस्तु आणि सौंदर्यवस्तु यांतील फरक सांगा.
क) भाव ही संकल्पना स्पष्ट करा. भावांचे विविध प्रकार सांगा.
ड) वक्रोक्ती या संकल्पनेच्या साहित्यिक महत्वाची चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
अ) विराटता
ब) कला म्हणजे संप्रेषण
क) सशक्त वास्तववाद
ड) सिद्धी ही संकल्पना
इ) रीती ही संकल्पना
फ) रसविघ्न

[4206] – 304

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH-304 : Ambedkar
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) *Attempt all questions.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *All questions carry equal marks.*

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
a) Explain fully major stages in Dr. Ambedkar's development of thought.
OR
b) Discuss critically Dr. Ambedkar's views on religion.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
a) Explain role of Bikku with reference to Dr. Ambedkar's thought.
OR
b) Discuss elaborate Dr. Ambedkar's vision regarding Constitution.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
i) Explain the notion of ideal social order in the context of Liberty, Equality and Fraternity.
ii) What is and what is not Dhamma according to Dr. Ambedkar ? Explain fully.
iii) Discuss critically the reasons behind Parivajya of Gotama.
iv) Explain the role of Sila, Prajna, Karuna and Maitri.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) :

20

- i) Dr. Ambedkar's analysis of caste system.
- ii) Nibbana.
- iii) The four noble truths.
- iv) Dr. Ambedkar and Karl Marx.
- v) Dr. Ambedkar and John Dewey.
- vi) The ways of abolishing caste.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.

३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

४) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या.

२०

अ) डॉ. आंबेडकरांच्या विचारांतील विकासाचे महत्त्वाचे टप्पे पूर्णता स्पष्ट करा.

किंवा

ब) डॉ. आंबेडकरांच्या धर्माबाबतच्या मतांची चिकित्सक चर्चा करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या.

२०

अ) भिक्षूची भूमिका डॉ. आंबेडकरांच्या दृष्टिकोना संदर्भात स्पष्ट करा.

किंवा

ब) डॉ. आंबेडकरांचा घटनेबाबतचा दृष्टीकोन यावर सविस्तर चर्चा करा.

३. कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे द्या. २०
- i) आदर्श समाज रचनेची संकल्पना स्वातंत्र्य, क्षमता आणि बंधुतायांचे आधारे स्पष्ट करा.
  - ii) धम्म काय आहे आणि काय नाही आहे, हे डॉ. आंबेडकरांच्या मते पूर्णतः स्पष्ट करा.
  - iii) गौतमांच्या प्रव्रज्ये मागील कारणांची चिकित्सक चर्चा करा.
  - iv) शील, प्रज्ञा, करुणा आणि मैत्र यांचो कार्य सखोल स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा द्या : २०
- i) डॉ. आंबेडकरांचे जाति व्यवस्थे बाबतचे विश्लेषण.
  - ii) निब्बाण.
  - iii) चार आर्त्य सत्ये.
  - iv) डॉ. आंबेडकर व कार्ल मॉर्क्स.
  - v) डॉ. आंबेडकर व जॉन ड्युई.
  - vi) जाति व्यवस्था निर्मलनाचे मार्ग.

[4206] – 305

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PHILOSOPHY
PH-305 : Optional Paper : Yoga
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.
iii) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words : **20**
- a) Explain the relationship between Sankhya and Yoga.
- OR
- b) Explain the nature and types of *Samadhi* according to Yoga Darshan.
2. Answer in **500** words: **20**
- a) State and discuss the notion of *Heya-Heyahetu-Hana-Hanopaya*.
- OR
- b) In what respect Buddhist Yoga is different from Patanjali Yoga ? Justify your arguments.
3. Answer **any two** in **250** words **each**: **20**
- i) Explain the epistemology of Yoga Darshan.
- ii) Concept of *Ishvar* according to Yoga Darshan.
- iii) Discuss the importance of *Yama* and *Niyama* in Yoga Darshan.
- iv) Discuss the similarities and differences between Yoga and modern psychology.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** in **100** words **each**: **20**
- i) Definition of Yoga by Patanjali.
  - ii) Nature and types of *Klesh*.
  - iii) Nature of *Pratyahar* in eightfold path.
  - iv) Jainyoga.
  - v) Dharana in eightfold path.
  - vi) Prajna.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. **500** शब्दांत उत्तर लिहा. **20**
  - a) सांख्य व योग यांच्यातील संबंधाचे विश्लेषण करा.
 किंवा
  - b) 'समाधिचे' स्वरूप व प्रकार योगदर्शनाच्या अधारे स्पष्ट करा.
2. **500** शब्दांत उत्तर लिहा. **20**
  - a) हेय-हेयहेतु-हन-हनोपाय ही चार तत्त्वे स्पष्ट करा, व चर्चा करा.
 किंवा
  - b) बौद्ध योग हा पातंजल योगापेक्षा भिन्न कसा आहे ? तुमच्या युक्तीवादाच्या आधार सांगा.
3. कोणत्याही दोहोंची **250** शब्दांत उत्तरे लिहा. **20**
  - i) योग दर्शनाच्या ज्ञानमीमांसेचे विश्लेषण करा.
  - ii) योग दर्शनाने सांगितलेल्या कैवल्य या संकल्पनेची चिकित्सक चर्चा करा.
  - iii) यम व नियम यांचे योग दर्शनातील महत्व स्पष्ट करा.
  - iv) योग व आधुनिक मानसशास्त्र यांच्यातील साम्यभेदांची चर्चा करा.

4. कोणत्याही चारांवर टीप लिहा (100 शब्द).

20

i) योग संकल्पनेची पतंजलीने केलेली व्याख्या.

ii) क्लेशाचे स्वरूप आणि प्रकार.

iii) अष्टांग योगमधील प्रत्याहाराचे स्वरूप.

iv) जैन योग.

v) अष्टांग योगामधील धारणा.

vi) प्रज्ञा.

[4206] – 306

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH : 306 : Phenomenology
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) *Attempt all questions.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *All questions carry equal marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
a) Discuss critically Phenomenology as a rigorous science.
OR
b) Explain in detail Husserl's method of phenomenology.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
a) Elaborately discuss Heidegger's hermeneutic phenomenology.
OR
b) Explain in detail the concept of phenomenological description with reference to Merleau Ponty.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
i) What according to Husserl is the structure of consciences ? Discuss.
ii) Explain Husserl's views regarding Solipsism.
iii) Explain in detail Heidegger's illustration of phenomenological ontology.
iv) What is Merleau Ponty's notion of embodiment ? Explain.
4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**
i) Husserl's critique of Naturalism
ii) Free imaginative variation
iii) Heidegger's response to Descartes dualism
iv) Ponty's notion of 'pre reflective lived experience'
v) Husserl's views on intersubjectivity
vi) Epoche.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.
४) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहे.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०
अ) मानसघटनावाद जणू काटेकोर विज्ञान चिकित्सक चर्चा करा.
किंवा
ब) हुर्सलची मानसघटनावादी पद्धति सविस्तर स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०
अ) हायडेगरच्या अर्थविवरणात्मक मानसघटनावादाची सविस्तर चर्चा करा.
किंवा
ब) मानसघटनावादी वर्णन संकल्पना मर्लो पॉन्टीच्या संदर्भात सविस्तर स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोनांची २५० शब्दांत उत्तरे द्या : २०
i) हुर्सलच्या मते चैतन्यची संरचना काय आहे ? चर्चा करा.
ii) हुर्सलचे अहंकेन्द्रवाद बाबतचे मते स्पष्ट करा.
iii) हायडेगरचे सत्ताशास्त्रीय मानसघटनावादाचे उदाहरण सखोल स्पष्ट करा.
iv) मर्लो पॉन्टीची देहधारित्वाची संकल्पना काय आहे ? स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चारांवर १०० शब्दांत टीपा द्या : २०
१) हुर्सलने निसर्गवादावरील केलेली टिका.
२) मुक्त कल्पनाधारिक फरक.
३) हायडेगरने देकार्तच्या द्वैतवादाला दिलेली प्रतिक्रिया.
४) पॉन्टीची जगताना घेतलेले चिंतनपूर्व अनुभवची संकल्पना.
५) हुर्सलचे आंतर व्यक्तीगतता बाबतचे मते.
६) इपोके.

[4206] – 307

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – III) Examination, 2012

PHILOSOPHY

Optional Paper : PH – 307 : History and Philosophy of Natural Sciences
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.
iii) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer in **500** words : **20**
a) State and explain common characteristics features of early Greek Science.
OR
b) State Aristotle's method of induction. Discuss Roger Bacon's adoption of it.
2. Answer in **500** words : **20**
a) Discuss in detail Kepler's contribution to science.
OR
b) Illustrate Hempel's D.N. model of scientific explanation.
3. Write on **any two** in **250** words **each**. **20**
i) Aristotle's doctrine of causation.
ii) Francis Bacon's inductivism.
iii) Darwin's contribution to modern sciences.
iv) Karl Popper's criticism of Positivism.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
i) Anaxiamander's primary matter
ii) Averroes view on induction
iii) Copernican revolution
iv) Whewell's view on science
v) J.S.Mill's method of science
vi) Empedocles.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. **500** शब्दात उत्तर लिहा : **20**
- 1) प्राचीन ग्रीक विज्ञानाच्या समान्य गुणधर्मांची चर्चा करा.
किंवा
- 2) अ‍ॅरिस्टॉटलची विगमन पद्धती सांगा. रॉजर बेकनने त्याचा कसा स्वीकार केला याची चर्चा करा.
2. **500** शब्दात उत्तर लिहा : **20**
- 1) केपलरच्या विज्ञानातील योगदानाविषयी चर्चा करा.
किंवा
- 2) हेम्पेलच्या वैज्ञानिक विश्लेषणाच्या D.N. प्रारूपाचे उदाहरण सांगून तिचे परीक्षण करा.
3. कोणत्याही दोहोंची **250** शब्दांत उत्तरे लिहा : **20**
- i) अ‍ॅरिस्टॉटलचे कारण विषयक सिद्धांत.
ii) फ्रांसीस बेकनचा विगमन वाद.
iii) डार्विनचे आधुनिक विज्ञानातील योगदान
iv) कार्ल पॉपरची पॉझीटीव्हिझम वरील टीका.
4. कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा (**100** शब्द) : **20**
- i) अ‍ॅनाझिमॅन्डरचे मूल द्रव्य
ii) अ‍ॅव्हेरोचे विगमन विषयक मत
iii) कोपर्निकन क्रांती
iv) वेव्हेलचे विज्ञान विषयक मत
v) जे. एस. मिलचे विज्ञान पद्धति
vi) एम्पेडोकल्स.

[4206] – 401

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PHILOSOPHY
: PH – 401 : Philosophy of Language (Indian and Western)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *All questions carry equal marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
a) How is communication possible ? Discuss with special reference to Indian Philosophy.
OR
b) Bring out the Nyaya theory of Sabdabodha.
2. Answer in **500** words : **20**
a) Distinguish between philosophy of language and linguistic philosophy.
OR
b) Discuss the nature of text, explanation and understanding according to Ricoeur.
3. Write notes on **any two** in **250** words **each** : **20**
a) Sabdanityata theory of Purva Mimansa
b) Sphotavada
c) Barthes structuralism
d) Do you agree with Wittgenstein's remarks that "All philosophy is a critique of language" or Austin's speech act theory.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
a) Apoha
b) Niksepa
c) Nayabhasa
d) Picture theory of meaning
e) Performative utterance
f) Wittgenstein's use theory of meaning or Carnap on intensionality.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
अ) संप्रेषण कसे शक्य आहे ? भारतीय तत्त्वज्ञानाच्या संदर्भात चर्चा करा.
किंवा
ब) शब्दबोध विषयक न्याय उपपत्ती सांगा.
२. प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
अ) भाषेचे तत्त्वज्ञान आणि भाषिक तत्त्वज्ञान यामधील फरक सांगा.
किंवा
ब) रिकरच्या मते संज्ञिता, स्पष्टीकरण आणि आकलन यांचे स्वरूप सांगा.
३. खालीलपैकी दोहांवर २५० शब्दांत टीपा लिहा. २०
अ) पूर्वमीमांसकांची शब्दनित्यते विषयीची उपपत्ती
ब) स्फोटवाद
क) बार्थचा संरचनावाद
ड) 'तत्त्वज्ञान ही भाषेची समीक्षा आहे' या विद्गिनस्टाईनच्या शेच्याशी तुम्ही सहमत आहात का किंवा ऑस्टीनची उकती कृतीची उपपत्ती लिहा.
४. खालीलपैकी चारांवर १०० शब्दांत टीपा लिहा. २०
अ) अपोह
ब) निक्षेप
क) नयाभास
ड) अर्थविषयक चित्र उपपत्ती
इ) अभिव्यक्तीवादी उच्चारणे
फ) विद्गिनस्टाईनचा अर्थ विषयक विनियोग उपपत्ती किंवा कारनफची आंतरार्थ विषयक विचार.

[4206] – 402

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PHILOSOPHY
(2008 Pattern)
Compulsory Paper : PH-402 : Social and Political Philosophy

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
  - i) Discuss critically Hobbes Social Contract theory.

OR

  - ii) Discuss critically Family as a Social Institution.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
  - i) Discuss the materialist interpretation of history.

OR

  - ii) Discuss Rawls views on original position and two principles of justice.
3. Write short essay on **any two** in **250** words **each** : **20**
  - a) Gidden's critique of positivism.
  - b) Dworkin's critique of principle of equality.
  - c) Plato's critique of family.
  - d) Marcuse on the revolutionary potential of art.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
  - a) Basic and surplus repression.
  - b) Centrality of culture.
  - c) Nozick on inviolability of the person.
  - d) Hegel on primacy of the collective.
  - e) Popper's views on open society.
  - f) Rousseau's notion of general will.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०
 हॉब्जच्या सामाजिक करार उपपत्तीची चिकित्सक चर्चा करा.
किंवा
 एक सामाजिक संस्था म्हणून कुटुंबाची चिकित्सक चर्चा करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०
 इतिहासाच्या भौतिकवादी अन्वयार्थाची चर्चा करा.
किंवा
 रॉल्स यांच्या मूळ परिस्थिती आणि न्यायाची दोन तत्त्वे विषयक मतांची चर्चा करा.
३. प्रत्येकी २५० शब्दांत कोणत्याही दोनांवर टीपा लिहा : २०
 १) गिडेन यांची प्रत्यक्षार्थवादाची चिकित्सा.
 २) डॉर्किन यांची समानेच्या तत्त्वाची चिकित्सा.
 ३) प्लेटो यांची कुटुंबाची चिकित्सा.
 ४) क्रांतीला अनुकूल कलेच्या क्षमतेविषयी मार्क्युझ यांचे विचार.
४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही चारांवर टीपा द्या : २०
 अ) मूलभूत आणि अतिरिक्त दमन.
 ब) संस्कृतीची केंद्रवर्तितता.
 क) व्यक्तिची अहिंस्यता याविषयी नोझिकचे मत.
 ड) समष्टीच्या प्राथमिकतेविषयी हेगेल यांचे मत.
 इ) खुल्यासमाजाविषयी पॉपर यांचे विचार.
 फ) सामान्य संकल्पाविषयी रुसो यांचे विचार.

[4206] – 403

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper – PH 403 : Existentialism
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. Answer in **500** words : **20**
  - i) Camus' views on the sensibility of the absurd.

OR

  - ii) Heidegger's views on 'Authenticity of Human Existence'.
2. Answer in **500** words : **20**
  - i) Sartre on 'Bad Faith'.

OR

  - ii) Marcel's views on 'Being and Having'.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
  - i) Nietzsche's critique of Kant
  - ii) Work of art as the happening of truth
  - iii) Sartre's views on being and nothingness
  - iv) Marcel's views on spiritual function of music.
4. Answer in **100** words **any four** : **20**
  - i) Marcel's views on Being
  - ii) Sartre's views on literature as an expression of freedom

P.T.O.

- iii) Truth as Subjectivity
- iv) Kierkegaard's views on stages of life
- v) Heidegger on Being and beings
- vi) Apollinian Beauty v/s Dionysian Ecstasy.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवावेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) विरोधाभासाबाबतची सजगता यावरील कामुसची मते.
किंवा
- ब) 'मानवी अस्तित्वाची प्रामाणिकता' हायडेगरची मते.
२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) सार्त्र- 'चुकीच्या श्रद्धा'.
- किंवा
- ब) असणे व सत्ता यावरील मार्सेलची मते.
३. कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा. २०
- अ) कांटच्या मतावरील निटशेची प्रतिक्रिया.
- ब) सौंदर्यवस्तु जणु सत्य-घटन.
- क) अस्तित्व व नास्तित्व यावरील सार्त्रची मते.
- ड) मार्सेलचे संगिताचे आत्मिक कार्य याबाबतचे मत.

४. कोणत्याहि चारांची प्रत्येकी १०० शब्दांत उत्तरे लिहा.

२०

अ) सत् बाबतचे मार्सेलचे मत.

ब) अभिव्यक्ति स्वातंत्र्य ह्यादृष्टीने साहित्यावरील सार्त्रची मते.

क) सत्य हेचव्यक्तित्व.

ड) जिवनमार्गातील स्थित्यंतरे यावरील कर्केगार्डची मते.

इ) असणे आणि सत्ता यावरील हायडेगरचे मत.

फ) अपोलीयन सौंदर्य विरूद्ध डॉयनिसियन परमानंद.

[4206] – 404

Seat
No.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH-404 : Modern Indian Thinkers
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *All questions carry equal marks.*

1. Answer in details in **500** words. **20**
  - A) State and discuss the distinction between Reformation and Renaissance as models of social transformation.
  - OR
  - B) Write a critical note on Dayananda's revivalism.
2. Write critical answer in **500** words. **20**
  - A) Critically examine Agarkar's contribution in making India modern.
  - OR
  - B) Elaborate Dr. Ambedkar's views on the principles of social democracy.
3. Write an essay on **any two** in **250** words **each**. **20**
  - 1) Vivekananda's concept of Universal Religion.
  - 2) Aurobindo's concept of Integral Yoga.
  - 3) Mahatma Phule's critique of the caste-system.
  - 4) *Sarvodaya* movement.
4. Write short-notes on **any four** in **100** words **each**. **20**
  - 1) Evolutionary process
  - 2) Practical *Vedanta*
  - 3) *Sarvajanika Satya-Dharma*
  - 4) M.G. Ranade's interpretation of *Bhagawata-dharma*
  - 5) Radical Humanism of M.N. Roy
  - 6) Phule's views on the status of women.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. सविस्तरपणे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
अ) रिफॉर्मेशन व रेनिसॉन्स यांतील भेद एक समाज-परिवर्तनाचे प्रारूप म्हणून सांगा व चर्चा करा.
किंवा
ब) दयानंदाचा पुनरुज्जीवनवाद यावर चिकित्सक टीपा लिहा.
२. चिकित्सक उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
अ) आगरकरांचे भारतीय आधुनिकते बाबतचे योगदान याचे चिकित्सक परिक्षण करा.
किंवा
ब) डॉ. आंबेडकरांची लोकशाही समाजवादावरील मते विशद करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी २५० शब्दांत निबंध लिहा : २०
१) विवेकानंदाची वैश्विक-धर्म संकल्पना
२) अरविंदाचा समग्रयोग
३) महात्मा फुले यांची जाति-व्यवस्थेवरील टीका
४) सर्वोदय-चळवळ.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : २०
१) उत्क्रांति-प्रक्रिया
२) व्यावहारिक वेदांत
३) सार्वजनिक-सत्य-धर्म
४) भागवत-धर्मावरील मा.गो. रानडे यांचे विवेचन
५) एम्.एन्. रॉय यांचा समग्र मानवतावाद
६) फुले यांचे स्त्री-विषयक विचार.

[4206] – 405

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH 405 : Kant
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
i) Explain Kant's arguments for the need of a critique of pure reason.
OR
ii) How does Kant arrive at the categories of understanding ?
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
i) Explain the nature of and interrelationship between phenomena and noumena.
OR
ii) How does Kant defend rational knowledge of morality ? Discuss postulates of morality according to Kant.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
1) What is the problem of knowledge according to Kant ?
2) What is synthetic unity of apperception ?
3) What does Transcendental Deduction mean ?
4) What is the nature of judgement as a faculty ?
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
1) Kant's concept of Time.
2) Kant on the Sublime.
3) Synthetic a priori judgements.
4) Religion according to Kant.
5) Transcendental Schemata.
6) Kant's understanding of man.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 २) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

१. कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- i) शुद्ध बुद्धीची मीमांसा करणे का गरजेचे आहे याविषयीचे कांट यांचे युक्तिवाद स्पष्ट करा.
किंवा
- ii) कांट हे आकलनशक्तीच्या कोट्या कशा निष्पन्न करतात ?
२. कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०
- i) गोचर वस्तू व स्वरूप वस्तू यांचे स्वरूप व त्यांच्यामधील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
किंवा
- ii) नीतीच्या बुद्धिनिष्ठ ज्ञानाचे समर्थन कांट कसे करतात ? कांट यांच्या नीतीच्या गृहीतकांचे चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
- १) कांट यांच्यामते ज्ञानाची समस्या कोणती आहे ?
 २) सुसंवेदनाचे संश्लेषक ऐक्य म्हणजे काय ?
 ३) 'अनुभवातीत निगमन' म्हणजे काय ?
 ४) निर्णयशक्तीचे एक क्षमता म्हणून स्वरूप कसे असते ?
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०
- १) कांट यांची काल संकल्पना
 २) 'विराट' विषयक कांट यांचे विचार
 ३) अनुभव निरपेक्ष संश्लेषक विधाने
 ४) कांट यांच्यामते 'धर्म'
 ५) अनुभवातीत आकारक
 ६) कांटचे मानव विषयक-विचार.

[4206] – 406

Seat
No.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PHILOSOPHY
PH – 406 : Jainism
(New Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in the right indicates full marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
What is sat according to Jainism ? Explain fully the nature and classifications of Drayas.
OR
Explain the nature of Syādvāda as the method of describing reality.
2. Answer in **500** words : **20**
State and elaborate the nature of Tattvās.
OR
What is the nature of Sallekhana ? Do you think it is suicide ? Discuss.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
1) Explain Jaina Atomism.
2) Discuss the Jaina view of reality
3) Elaborate fully Jaina path of Mokṣa.
4) State and explain Mahāvratas.
4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
1) Astikāya
2) Utpāda, Vyaya and Drauvya
3) Karma-Pudgalas
4) Sikṣāvratas
5) Nayavāda
6) Gupti.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०
जैन तत्त्वज्ञानानुसार सत् म्हणजे काय ? द्रव्यांचे स्वरूप आणि वर्गीकरण सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
सत्चे (reality) स्वरूप वर्णन करणारी एक पद्धती म्हणून स्यादवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०
तत्त्वांचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.
किंवा
सल्लेखना व्रताचे स्वरूप सांगा. तुम्हाला सल्लेखना व्रत आत्महत्या वाटते का चर्चा करा.
३. प्रत्येकी २५० शब्दांत कोणत्याही दोनांचे उत्तर द्या. २०
१) जैनांचा अणुवाद स्पष्ट करा.
२) जैनांचा सत् विषयक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
३) जैनांचा मोक्षमार्ग सविस्तर स्पष्ट करा.
४) महाव्रते कोणती ते सांगून स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा. २०
१) अस्तिकाय
२) उत्पाद-व्य-ध्रौव्य
३) कर्म-पुद्गल
४) शिक्षाव्रते
५) नयवाद
६) गुप्ति.

[4206] – 407

Seat No.	
-------------	--

M.A. (Semester – IV) Examination, 2012
PHILOSOPHY
Optional Paper : PH 407 : Later Wittgenstein
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B.:** 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) **All** questions carry **equal** marks.

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
- A) Explain in detail Wittgenstein's conception of language games.
- OR
- B) Explain fully Wittgenstein's views about religion and aesthetics.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
- A) Discuss critically Wittgenstein's views on private language.
- OR
- B) Discuss critically Wittgenstein's response to scepticism.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
- i) Explain in detail 'Use theory of meaning'.
- ii) Discuss critically 'sensations as private'.
- iii) Explain fully nature and origin of philosophical problems, according to Wittgenstein.
- iv) Discuss critically Wittgenstein's views about culture.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**). 20
- i) Family Resemblance.
  - ii) Wittgenstein's views on certainty.
  - iii) 'Philosophy as therapy'.
  - iv) Wittgenstein's views about ethics.
  - v) Wittgenstein's views about superstition.
  - vi) St. Augustine's theory of meaning.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२) उजवीकडील आकडे प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिकाही पहावी.*

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) विट्गेन्स्टाइनची भाषिक खेल संकल्पना सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- किंवा**
- ब) विट्गेन्स्टाइनची धर्म व सौंदर्यशास्त्र विषयक मते सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०
- अ) विट्गेन्स्टाइनची खाजगी भाषाविषयक युक्तीवादाची चिकित्सक चर्चा करा.
- किंवा**
- ब) संशयवादाला विट्गेन्स्टाइनने दिलेल्या प्रतिक्रियेची चिकित्सक चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा. २०
- i) अर्थविषयक वापर उपपत्ती स्पष्ट करा.
  - ii) 'संवेदना: जणू खाजगी' चिकित्सक चर्चा करा.

iii) तात्विक समस्येची निर्मिती व स्वरूप हे विट्गोन्स्टाइनच्या मते सखोलपणे स्पष्ट करा.

iv) विट्गोन्स्टाइनच्या संस्कृती बाबतच्या मताची चिकित्सक चर्चा करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा.

२०

i) कुलसाम्य

ii) विट्गोन्स्टाइनची निश्चिततेवरील मते

iii) तत्वज्ञान : एक उपचार पद्धती

iv) विट्गोन्स्टाइनची नीती विषयक मते

v) विट्गोन्स्टाइनची अंधश्रद्धा बाबतची मते

vi) सेंट ऑगस्टाईन यांची अर्थविषयकची उपपत्ती.